

JORNADA SOBRE ACCESSIBILITAT EN EDIFICIS PATRIMONIALS I ITINERARIS MONUMENTALS. MONUMENTA-APCEC.

ACCESSIBILITAT EN EDIFICIS PATRIMONIALS.

Joan Closa Pujabet. Arquitecte.

Cap del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local.

Diputació de Barcelona.

La Pedrera. 15 de febrer de 2010.

Presentació

La Diputació de Barcelona, és una administració de nivell intermig i supramunicipal. La Diputació treballa formant una xarxa d'activitats i serveis adreçades als ens locals. El Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (SPAL) de la Diputació de Barcelona, va ser creat el 9 de juny de 1914, com a Servei de Catalogació i Conservació de Monuments, essent el primer director l'arquitecte Jeroni Martorell i Terrats.

Introducció

L'SPAL, al llarg dels seus anys d'activitat, ha creat un mètode de treball en els monuments que s'anomena mètode SCCM de restauració monumental. Aquest mètode, publicat l'any 1996 tracta el monument des de tres vessants, el monument com a document com a arquitectura i com a significat, entenent el significat com els sentiments que la gent té respecte el monument.

En referència al què recomanen les "cartes del restuaro", el mètode SCCM segueix i preconitza allò que indica la Carta de Venècia de l'any 1964: hem de transmetre els monuments amb tota la riquesa de la seva autenticitat, on l'autenticitat del monument no resideix en l'originalitat de la seva matèria, sinó en la capacitat de la matèria (antiga o nova) de testimoniar l'autenticitat dels valors documentals, arquitectònics i sentimentals del monument.

La intervenció en el patrimoni i l'accessibilitat

a) Les recomanacions d'actuació en el patrimoni les cartes internacionals

Són documents que es varen publicar al llarg del segle XX, seguint les teories del segle XIX de Ruskin i de Viollet-le-Duc, així com el discurs de Camillo Boito de 1883.

La carta d'Atenes (1931)

- Conservació de la ruïna.
- Anastylosis.
- Materials nous reconeixibles.
- Col·laboració entre l'arquitecte i l'arqueòleg.
- Cada cas es presenta amb les seves especificitats.
- La intervenció ha d'anar acompanyada d'una investigació científica.

La carta de Venècia (1964)

- Millor conservar que restaurar.

- El monument es inseparable de la seva història i del seu lloc.
- La restauració com agent per revelar els valors estètics i històrics del monument.
- La restauració portarà la marca del nostre temps.
- La restauració comportarà un estudi històric i arqueològic del monument.
- La restauració ha de respectar les aportacions de totes les èpoques. Investigació científica.

La carta de Cràcovia (2000)– Procés d'unificació europea-

- Diferents tipus d'intervenció per a la conservació.
- Projecte de restauració (multidisciplinar i científic).
- Evitar els “falsos històrics”.
- Provar la compatibilitat dels nous materials i tecnologies.
- Estimular l'ús de tècniques i materials tradicionals.
- Formació de professionals per a la restauració.
- Definicions: Patrimoni, monument, autenticitat, identitat, conservació, restauració, projecte de restauració.

b) Marc legal de les actuacions en el patrimoni

Llei 9/1993, del Patrimoni Cultural Català

TÍTOL SEGON. Protecció del Patrimoni Cultural Català

Art. 21. Deure de conservació.

Art. 25. Deure de preservació i manteniment.

Art. 29. Programes d'actuació i de conservació.

Art. 30. Accés als BCIN.

Art. 34. Autorització d'obres.

Art. 35. Criteris d'intervenció.

Art. 36. Autorització dels canvis d'ús

TÍTOL TERCER. Mesures de foment y difusió.

Art. 57. L'u per cent cultural.

Art. 60. Inventari del patrimoni Cultural Català.

Art. 61. Visita pública i difusió.

Capítol II. Règim de protecció dels bens immobles

(Secció I- aplicable als BCIN)

Art. 35. Criteris d'intervenció.

(Secció II- aplicable als BCIL)

Art. 39. Règim de protecció. (legislació urbanística).

c. Marc Legal de l'accessibilitat en el patrimoni

-CTE- Código técnico de la Edificación.

Art. 2. Ámbito de aplicación.

“3. Igualmente el CTE se aplicará a las obras de modificación reforma o rehabilitación que se realicen en edificios existentes, siempre y cuando dichas obras sean compatibles con la naturaleza de la intervención y, en su caso, con el grado de protección que puedan tener los edificios afectados. La posible incompatibilidad de aplicación deberá justificarse

en el proyecto y, en su caso, compensarse con medidas alternativas que sean técnica y económicamente viables.”

Art. 5. Condiciones generales para el cumplimiento del CTE.

“3. Para justificar que un edificio cumple las exigencias básicas que se establecen en el CTE podrá optarse por:”

“a) Adoptar soluciones técnicas basadas en los DB...”

“b) Soluciones alternativas, entendidas como aquellas que se aparten total o parcialmente de los DB...”

-DECRET 135/1995. Codi d'accessibilitat de Catalunya.

“Art. 19. Accessibilitat en els edificis d'ús públic

19.9 El que disposa aquest article no serà d'aplicació en aquells edificis o immobles declarats bens culturals d'interès nacional (BCIN) o inclosos en els catàlegs municipals d'edificis de valor històrico-artístic, quan les modificacions necessàries comportin un incompliment de la normativa específica reguladora d'aquests bens històrico-artístics.”

Exemples d'actuacions d'accessibilitat de l'SPAL en patrimoni

En aquest punt, vull separar les actuacions en dues parts:

La possibilitat i la realitat.

En els exemples següents, veurem que independentment de les lleis i codificacions de les normatives vigents, hi ha dos paràmetres que no hem d'oblidar, que són dos paràmetres íntimament lligats a qualsevol actuació de conservació, com són la possibilitat i la realitat.

a. Possibilitat

Restauració del campanar de Manlleu (1997-2000) (BCIL)

El campanar de Manlleu, està ubicat al centre de la vila i amb la seva presència domina la vall del Ter a la part alta de la comarca d'Osona.

El campanar, històricament, havia tingut un accés directe des de l'exterior de l'església, utilitzant-se com a mirador i talaia de la població civil.

L'estructura de l'accés interior del campanar estava en molt mal estat, i la substitució funcional de l'escala es va aprofitar per la ubicació d'un ascensor a l'interior de la torre. La nova escala que es va construir és metàl·lica i està separada del perímetre de les parets de la torre, aprofitant l'estructura de l'ascensor com a recolzament.

Adjacent a la torre, i a la planta baixa de l'element, s'hi va ubicar un petit cos d'accés que salva el desnivell entre el terreny exterior i la porta d'accés al campanar des de l'exterior.

L'accés per a persones amb mobilitat reduïda es fa dins al cos de campanes amb ascensor. L'accés al cos del rellotge és restringit per a tots els visitants.

Campanar. (Arxiu SPAL)

Accés al campanar (Arxiu SPAL)

Restauració del castell de Cubelles (1997-) (BCIN)

La configuració actual del castell de Cubelles data de l'any 1675.

És un casal civil, situat al centre de Cubelles, i juntament amb l'església parroquial conformen el patrimoni més important de la vila. És propietat de l'Ajuntament de Cubelles i l'SPAL hi està actuant des de l'any 1997 en diferents fases d'obra (cobertes i façanes) i amb la redacció de diferents estudis previs i projectes.

Una de les singularitats més importants de l'edifici, és que es disposa de la documentació gràfica i escrita de la reforma de l'any 1675, obra de Fra Josep de la Concepció, i que des d'aleshores ha patit molt poques transformacions.

El projecte d'us del castell, contempla la incorporació d'un ascensor en l'espai on actualment hi ha les comunes, de finals dels S XIX. Aquest ascensor connectarà totes les plantes de l'edifici.

La darrera actuació que s'ha realitzat, és l'adequació del pati de ponent com a espai d'accés a l'espai expositiu de la planta baixa dedicada al pallaso, fill de Cubelles, Charlie Rivel.

Aquest accés s'ha conformat amb una rampa i una escala, que permeten l'accessibilitat a la planta baixa del castell, (oficina de turisme i exposició d'en Charlie Rivel), per a persones amb mobilitat reduïda.

Igualment s'han ubicat a la planta baixa uns banys adaptats per ús públic.

Castell de Cubelles (Arxiu SPAL)

**Projecte de restauració de la torre de guaita de can Alzina. Montgat. (2009-)
(BCIN)**

La torre de guaita de can Alzina de Montgat, és una torre semicilíndrica de vigilància costanera bastida durant el segle XVI, que està situada entre la platja i les vies del tren que recorren per la població.

La torre havia estat adossada a una masia que avui no existeix

El projecte planteja la possibilitat d'aprofitar el desnivell del passeig costaner i la zona ajardinada adjacent, per accedir mitjançant una rampa al primer pis de la torre, on es refà el sostre.

L'accés a la segona planta i a la coberta, queda restringit al manteniment.

Torre de can Alzina. (Arxiu SPAL)

b. Realitat

Restauració del castell de Boixadors. Sant Pere Sallavinera (1997-). (BCIN)

El castell de Boixadors està situat al municipi de Sant Pere Sallavinera, a l'Anoia, i al capdamunt d'un turó.

És un castell d'origen medieval que havia format part del conjunt de castells de frontera de la Marca Hispànica. El conjunt es completa amb una església romànica. La seva posició orogràfica fa que sigui un conjunt bastant inexpugnable. L'accés fins al turó es fa a través d'una pista forestal.

El castell està configurat per una successió de fases constructives, que al llarg del temps aprofiten les diferents estructures, i es va ampliant a redós de la torre mestra situada al capdamunt del turó.

La pròpia configuració del castell, tant dels espais interiors com dels espais exteriors, i la seva condició d'inexpugnabilitat fan que l'adaptació del conjunt per a persones amb mobilitat reduïda sigui pràcticament inviable.

Castell de Boixadors. (Arxiu SPAL)

Restauració del castell de Coaner. Sant Mateu de Bages. (1996-2001). (BCIN)

El castell de Coaner, està format per una torre mestra, edificacions adjacents al seu redós i l'església romànica situada fora del recinte pròpi del castell. És un castell que formava part de la frontera de la Marca Hispànica, situat com a punt estratègic i defensiu de la vall del riera de Coaner, afluent del Cardener, que per tal d'arribar al conjunt, s'ha de travessar set vegades, havent-se de realitzar el recorregut amb un automòbil tot terreny.

Com en el cas anterior, la configuració del conjunt, impossibilita l'adequació per a persones amb mobilitat reduïda.

Castell de Coaner (Arxiu SPAL)

Excavació, consolidació i restauració de l'oppidum ibèric del Turó del Montgròs. El Brull. (1996-). (BCIN)

Es tracta d'una muralla defensiva d'època ibèrica, ubicada a l'interior del parc natural del Montseny. El seu accés és a través d'una pista per a cotxe tot terreny, i un cop arribats a la muralla, donada la seva connotació defensiva, l'accés a la part interior de la mateixa, es fa pel lloc topogràficament més accidentat, per tal d'assegurar-ne la seva salvaguarda.

L'SPAL va incorporar un mirador exempt que permet contemplar la totalitat de la muralla, però per salvar l'accidentalitat del terreny, l'accés es realitza mitjançant escales.

L'actuació al turó del Montgròs es complementa amb un espai expositiu situat a la rectoria del poble. Aquesta exposició, s'ubica en la planta baixa d'un edifici que està adaptat per a persones amb mobilitat reduïda, i proper a l'aparcament de vehicles. L'exposició permet endur-se una idea de la dimensió de la muralla ibèrica i de la importància del lloc.

Muralla del Turó (Arxiu SPAL)

Exposició del Brull. (Arxiu SPAL)

Restauració del Palau Güell. Barcelona. (BCIN)

El Palau Güell, obra de l'arquitecte Antoni Gaudí, és un habitatge unifamiliar situat al carrer Nou de la Rambla número 5 de Barcelona. A banda d'estar declarat com a BCIN forma part del "Patrimoni universal de la Unesco".

És l'exemple d'un edifici modernista, construït l'any 1888, i que ja incorpora d'origen l'ascensor que permet l'accessibilitat a totes les plantes, excepte la planta soterrani i el terrat (originalment ambdues destinades a usos domèstics no representatius).

Les obres que es varen realitzar entre l'any 1990 i 1992, adequaren un espai de la planta baixa com a sanitari adaptat, a la vegada que actualitzaren la maquinària de l'ascensor. Tot i això cal destacar que l'ascensor, per les seves dimensions, no és adaptat sinó que és practicable.

Actualment s'està intervenint amb l'adequació de l'interior, després de realitzar l'adequació estructural, i es realitzarà la dotació de nous banys adaptats a l'edifici.

El projecte de restauració, plantejava la incorporació d'un elevador que permetés accedir a la coberta del Palau Güell, però el preceptiu informe de la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural va desestimar l'actuació i va proposar obrir noves vies d'estudi per dotar d'accessibilitat fins al terrat.

Terrat del Palau Güell. (Arxiu SPAL)